

O'QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI

Ergasheva Gulzodaxon Erali qizi

Farg'ona viloyati Uchko'priq tuman 20-umumiy o'rta ta'lim maktab

Psixologi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning ahamiyati, bugungi ta'lim tizimidagi roli va samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Kasb tanlash jarayoni o'quvchilarning hayotdagi muvaffaqiyati, ijtimoiy integratsiyasi hamda iqtisodiy faoliyatdagi ishtirokiga bevosita ta'sir etadi. Shuningdek, maqolada maktabgacha va maktab ta'limi bosqichlarida kasbga yo'naltirishning pedagogik-psixologik asoslari, ota-ona va pedagoglarning hamkorligi, innovatsion metodlar, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, STEAM va dual ta'lim kabi ilg'or tajribalar tahlil qilinadi. Xulosa qismida kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: kasb-hunarga yo'naltirish, o'quvchi shaxsiyati, ta'lim, kasb tanlash, psixologik yondashuv, metodika, dual ta'lim, STEAM, professional orientatsiya.

Bugungi globallashuv jarayonlari va texnologik taraqqiyot sharoitida yoshlarning mehnat bozoriga tez va samarali moslashuvi, shuningdek, o'z iste'dod va qiziqishlariga mos keladigan kasbni ongli ravishda tanlay olishi dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy muammolardan biriga aylangan. Maktab ta'limining asosiy vazifasi faqatgina nazariy bilim berish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarni hayotga tayyorlash, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish, kasbiy faoliyatga yo'naltirish ham hisoblanadi.

Kasb tanlash bilan bog'liq qarorlar har bir yoshning kelajakdagi ijtimoiy mavqei, moddiy farovonligi, shaxsiy o'zini anglash darajasi va umuman, hayotdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan, ta'lim tizimida

kasbga yo'naltirish ishlari ilmiy asoslangan, zamonaviy va individual yondashuvlar orqali amalga oshirilishi zarur. Har bir o'quvchining qiziqishlari, psixologik xususiyatlari, intellektual salohiyati va mehnat bozorining hozirgi hamda istiqboldagi ehtiyojlari chuqur tahlil qilinishi kerak.

Zamonaviy kasbga yo'naltirish yondashuvlari faqat an'anaviy maslahat berish usullari bilan cheklanib qolmaydi. Ular axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt vositalari, raqamli diagnostika tizimlari, shuningdek, xalqaro mehnat bozori tendensiyalarini hisobga olgan holda shakllantiriladi. Masalan, onlayn psixologik testlar, kasbiy qiziqishlarni aniqlash dasturlari, virtual kasb tanishtiruv platformalari va mentorlik tizimlari orqali o'quvchilarga aniq va maqsadli ko'mak ko'rsatish mumkin.

Bundan tashqari, maktab ta'limida integratsiyalashgan yondashuv asosida STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yo'nalishlari bilan kasbga yo'naltirishni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilar amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'quvchilarda kreativlik, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash, muammolarni hal qilish kabi XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirish esa ularning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatiga zamin yaratadi.

Ya'ni, o'quvchilarni kasbga yo'naltirish jarayoni har tomonlama puxta rejalashtirilgan, individual yondashuvlarga asoslangan, zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilgan holda tashkil etilishi lozim. Bu nafaqat ularning to'g'ri kasb tanlashiga, balki hayotiy pozitsiyalarini mustahkamlashga, ijtimoiy moslashuvchanlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ta'lim tizimining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri bu — o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishdir. Iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik taraqqiyot zamonida yoshlarning mehnat bozorida o'z o'rnini topishi ularning maktab davridayoq to'g'ri yo'naltirilishiga bog'liq.

Kasbga yo'naltirishning asosiy maqsadi — o'quvchilarni o'z qiziqishi, qobiliyati va imkoniyatlariga mos kasbni tanlashga tayyorlashdan iborat. U quyidagi asosiy vazifalarni o'z ichiga oladi:

- o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash;

- kasblar haqida tizimli ma'lumotlar berish;
- real hayotiy sharoitda kasblar bilan tanishtirish (ekskursiya, amaliyot);
- mehnatga hurmat ruhida tarbiyalash.

O'quvchilarning individual psixotiplari, xarakteri, qobiliyatlarini aniqlash orqali ularga mos kasblarni tavsiya etish muhimdir. Bunda professional psixologik testlar, suhbatlar, portfoliolar katta ahamiyatga ega.

Bugungi ta'limda kasbga yo'naltirishga oid interaktiv usullar qo'llanmoqda:

- STEAM ta'limi orqali texnologiya va san'at integratsiyasi bilan amaliy kasblarga qiziqish uyg'otiladi;
- Dual ta'lim modeli orqali o'quvchilar maktabda nazariy bilim olib, korxonalarda amaliy ko'nikmalarni o'zlashtiradi;
- Elektron platformalar yordamida o'quvchilar onlayn kasb sinovlaridan o'tib, o'zlariga mos yo'nalishlarni aniqlashadi.

Kasbga yo'naltirishda eng muhim omil — bu pedagogik maslahat va oilaviy qo'llab-quvvatlashdir. Ustozlar o'quvchining ichki salohiyatini aniqlab, uni rivojlantirishga yordam beradi, ota-onalar esa bolalariga yo'l ko'rsatadi.

O'quvchilarni kasbiy qarorlar qabul qilishga tayyorlash — bu ularning nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirib, malakali mutaxassislar ko'magida o'z kasbiy layoqatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, kasbiy faoliyatda zarur bo'lgan tajriba va ko'nikmalarni shakllantirish hamda kasbiy madaniyat (kasbiy idrok, tafakkur, salohiyat, bilimdonlik va boshqalar) elementlarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli, izchil va maqsadga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat jarayonidir.

Kasbga yo'naltirish ishlari murakkab, uzoq muddatli va o'zgaruvchan jarayon bo'lib, ularni samarali tashkil etish puxta metodik yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda mavjud obyektiv (iqtisodiy-ijtimoiy sharoitlar, mehnat bozoridagi talab) va subyektiv (o'quvchining qiziqishi, qobiliyati, oila muhitidagi ta'sir) omillarni hisobga olgan holda harakat qilish lozim. Mazkur yondashuv

o'quvchilarga to'g'ri kasb tanlashda yo'nalish berish bilan birga, ularni ongli ravishda kelajak faoliyatiga tayyorlaydi.

Kasbiy yo'naltirishga texnologik yondashuv — bu o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikma va malakaga aylantirishga yo'naltirilgan, ularning qobiliyat va layoqatlarini aniqlash hamda rivojlantirishni ko'zlagan faoliyat tizimidir. Ushbu jarayonda psixologlar, pedagoglar va kasbga yo'naltirish bo'yicha mutaxassislar o'quvchilarga zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida individual maslahatlar, diagnostika, trening va boshqa interaktiv metodlar orqali samarali ko'mak ko'rsatadi.

Ya'ni, o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish texnologik yondashuv asosida tashkil etilganda, ularning kasbiy qarorlar qabul qilish qobiliyati ortadi, o'zini anglash darajasi chuqurlashadi va mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyalash imkoniyati kuchayadi.¹

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarni kasbga yo'naltirish — nafaqat ularning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyati, balki jamiyat taraqqiyotining asosiy omilidir. Shuning uchun bu jarayonga tizimli va kompleks yondashuv zarur. Kasb tanlashda to'g'ri yo'naltirilgan o'quvchi o'z kasbini sevadi, mehnatga astoydil yondashadi, jamiyatga foydali bo'la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sharipov, Sh. "Kasbga yo'naltirish va mehnat ta'limi metodikasi." – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
2. G'ulomov A., G'ofurov Q. va boshqalar. "Pedagogika nazariyasi." – T.: 2020.
3. B.B. Karimov. "O'quvchilarni kasbga yo'naltirishda zamonaviy texnologiyalar." // "Ta'lim innovatsiyalari" jurnali, 2023.

¹ B.B. Karimov. "O'quvchilarni kasbga yo'naltirishda zamonaviy texnologiyalar." // "Ta'lim innovatsiyalari" jurnali, 2023.